

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧИЙ

ЧАСОПИС

РІК ЗАСНУВАННЯ

2002

ЛЮТИЙ

Число 2 (134)

КИЇВ 2013

Видання товариства "Чернігівське земляцтво"

КЛИЧ РОДУ

Нинішній лютий розпочинається для нашого великого земляцького роду з пам'ятної події – загальних зборів. Цього дня над простором широкого майдану перед монументальними корпусами Міжнародного виставкового центру, котрий став нашим новим привітним домом, у самому павільйоні витатиме дух Сіверщини. Того краю, до якого звернені серця і обтяжених літами чернігівців, і тих, хто перебрався з найвіддаленіших куточків нашої древньої землі на крутизни Дніпрові недавно, знайшовши свій вуз чи солоний шматок хліба. І звучатимуть щирі слова на урочистостях, і линутимуть неповторні мелодії, відтворені аматорськими та професійними колективами Чернігівщини, і будуть підписані важливі документи про творче співробітництво, якими будуть керуватися і столичні земляки, і ті, на плечі яких лягли клопоти про розвиток Сіверщини.

А під час братання порайонного згадаються й ті, хто відійшов передчасно засвіти, й ті, хто лише недавно влився в земляцький рід, аби додати молодій енергії патріотичному руху. Ностальгія не вбиває бажання творити чудеса, а змушує глибше сприймати реальний світ, від якого не відгородитися найвищими валами. Згадаються ще раз колективні мандрівки на малу батьківщину, добрі справи й недоробки. Досить сказати, що якби бодай коротко перерахувати кількість добрих справ наших земляків, то й тоді пораділа б душа за сподіяне.

Вступаємо в новий рік роботи, зима не вічна, вляжуться морози, високі сніги відзумрять блакитними струмками в благословенні літописні ріки нашого краю. Він прокинеться з весною, і прокинеться з ним наш дух, заспраглий добрих діянь. У це віриться постійно, як віриться в щасливе майбутнє Сіверщини, всієї України.

Тож із радістю спілкування вас, дорогі земляки, з новими здобутками, які грядуть у новому році!

Рада Товариства
"Чернігівське земляцтво"
в м. Києві.

ОБРАНЕЦЬ ЧАСУ

Кому на Чернігівщині не знане нині прізвище Павла Мисника? Хіба що тим, хто народився в нові два десятиліття, кому попередня історія народу видається глибоким мороком, як і люди, що її творили. А попри все нічого не виникає з нічого, і люди. значні за своїм масштабом, не залишаються осторонь суспільного творення. До таких належить і Павло Олексійович, якому цього лютого виповнюється сімдесят. Звичайний сільський хлопчина з Корюківщини завдяки природному хисту й самовідданій роботі сягнув через літа державних висот, ішов до них не через трупи суперників, а осяваючи теплом душі тих, із ким його зводила доля. Школяр, студент Ніжинського педінституту, педагог і голова колгоспу, партійний працівник, народний депутат України першого самостійного скликання, голова Державного комітету з питань захисту державних таємниць, Генеральний консул України в Тюмені... А ще ж нам особливо дорогий тим, що свого часу був обраний першим головою столичного Чернігівського земляцтва. Словом, людина масштабна й колоритна, справжній обранець часу. Чудовий сім'янин і вірний принциповий друг. Скажу просто: на таких тримається світ.

Вітаючи Павла Мисника з черговою круглою датою, скажемо, що йому нині нелегко переборювати за давнілі хворості. Тож зичимо в першу чергу здоров'я, а все інше подарують йому дружина Ольга, діти й онуки, подаруємо ми, його щирі друзі. А для читацького загалу пропонуємо фрагмент із художньо-документальної книги про славного земляка.

⇒ 6-7

Людству однаково, хто зробить його щасливим.
Олександр ДОВЖЕНКО

У ЛЮТОМУ СВЯТКУЮТЬ СВІЙ ЮВІЛЕЙ.

ГЛАМАЗДА Микола Миколайович – 80-ліття. Народився 9 лютого 1933 року в селі Савинка Козелецького району. Нині заступник директора з науково-дослідної роботи Державного музею книги і друкарства України.

Член Національної спілки журналістів України. Автор численних розвідок з історії та мистецтва книги. Ветеран праці.

КОЧУР Андрій Григорович – 80-ліття. Народився 13 лютого 1933 року в місті Києві. Директор літературного музею батька Г. Кочура в Ірпені. Активно співпрацює з Менським відділенням земляцтва.

Майстер спорту з боксу, член Національної спілки журналістів України. Кандидат педагогічних наук.

МАРЧЕНКО Лідія Федорівна – 75-річчя. Народилася 12 лютого 1938 року в м. Новочеркаськ Ростовської обл. Займалася організацією культурно-масових заходів у санаторно-літній школі с. Тимки Бобровицького району, працювала техніком на Броварському заводі порошкової металургії.

Ветеран праці.

КИРІЄНКО Марія Марківна – 75-річчя. Народилася 23 лютого 1938 року в селі Матвіївка Сосницького району. Працювала лікарем-педіатром шкільно-дошкільного відділення поліклініки № 2 Дарницького району.

Ветеран війни та праці.

ФЕДОРЕНКО Віталій Володимирович – 70-річчя. Народився 10 лютого 1943 року в місті Ічня. Працював провідним інженером відділу матеріально-технічного забезпечення "Укресімбанку".

МИСНИК Павло Олексійович – 70-річчя. Народився 12 лютого 1943 року в селі Камка Корюківського району. З шкільних років і до сьогодні займається громадською та просвітницькою роботою. Обіймав посади голови Державного комітету України з питань державних секретів і технічного захисту інформації, Генерального консула України в м. Тюмень Російської Федерації. Народний депутат України I-го скликання.

Безпосередньо стояв біля витоків земляцького руху у незалежній Україні. 22 березня 1996 р. був обраний головою Ради Товариства "Чернігівське земляцтво" у м. Києві. З 1999 року і донині – Почесний голова Ради.

МИРОНЮК Геннадій Іванович – 70-річчя. Народився 20 лютого 1943 року в селі Грабів Ічнянського району. Очолював відділ науки в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, був головою Державного агентства з авторських і суміжних прав при КМУ, заступником голови Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності, першим заступником голови Держстандарту України. Нині – генеральний директор Міжнародного інституту безпеки та якості продуктів харчування.

Кандидат хімічних наук.

ЩУР Олександра Іванівна – 70-річчя. Народилася 21 лютого 1943 року в селі Стара Басань. Працювала техніком у виробничо-технічному відділі управління "Укренергохімзахист". Ветеран праці.

ОЛІЙНИК Олександра Андріївна – 70-річчя. Народилася 23 лютого 1943 року в смт. Любеч Ріпкинського району. Працювала в Держкомнафтопродукті.

ЛОЗИЦЬКИЙ Володимир Сергійович – 65-річчя. Народився 1 лютого 1948 року в селі Макіївка Носівського району. Працював заступником начальника Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України. Був завідувачем кафедри архівознавства, професором Київського Національного університету культури і мистецтва.

Автор понад 100 наукових праць з проблем історії України радянського періоду та архівознавства. Нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня.

ПОТАПЕНКО Василь Федосович – 65-річчя. Народився

3 лютого 1948 року в селі Чемер Козелецького району. Працював водієм у першому автобусному парку.

Учасник ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС.

ЯРИНА Іван Дмитрович – 65-річчя. Народився 5 лютого 1948 року в місті Глухів Сумської області (жив у селі Петрушівка Ічнянського району). Працював начальником відділу Держкомітету "Укрспецекспорт". Полковник запасу.

НИКОЛАЄВ Микола Миколайович – 65-річчя. Народився 7 лютого 1948 року в місті Буськ Львівської області (батьки з Бахмацького району). Працював заступником генерального директора НВО "Квант", генеральним директором спеціалізованої зовнішньоторговельної фірми "Укроборонекспорт" Міністерства промислової політики України. Нині – голова правління АТЗТ "Асоціація ділового співробітництва "ТрансЄвропа".

Академік Академії наук прикладної радіоелектроніки. Головний конструктор лінії каркасних хвелеводних пірамід "НІКО-ПОЛ".

ЧУГАЙ Михайло Анатолійович – 65-річчя. Народився 18 лютого 1948 року в селі Бурівка Городнянського району. Працює начальником виробництва фірми "Вассма". Капітан 1-го рангу. Був начальником відділу штабу Північного флоту. Учасник бойових дій в Сирії, Єгипті, Анголі.

РІЗНИК Олександр Володимирович – 60-річчя. Народився 10 лютого 1953 року в селі Красне Бахмацького району. Трудовий шлях пройшов у органах безпеки. Нині працює в ПАТ "КП ОТІ" начальником відділу розробки та впровадження технологій захисту інформації.

Ветеран військової служби, полковник запасу. Нагороджений ювілейними медалями та заохочувальними відзнаками органів безпеки СРСР та України.

ХОМЕНКО Тетяна Миколаївна – 60-річчя. Народилася 10 лютого 1953 року в Прилуках. Приватний підприємець.

ШІЯН Надія Ігнатівна – 60-річчя. Народилася 17 лютого 1953 року в селі Окунинів. Працює економістом на заводі "Релідизель".

МАРЧЕНКО Віктор Миколайович – 60-річчя. Народився 19 лютого 1953 року в селі Стара Басань. Підполковник. Працює заступником із господарчої частини у ТОВ "Люкс фер".

ТКАЧ Володимир Григорович – 60-річчя. Народився 20 лютого 1953 року в селі Чайкине Н-Сіверського району. Енергетик.

ВАСИЛЕНКО Катерина Михайлівна – 60-річчя. Народилася 22 лютого 1953 року в селі Шевченкове Прилуцького району. Працювала в Київському театрі оперети, театрі музичної комедії, Укрконцерті. Солостка-вокалістка Асоціації діячів естрадного мистецтва України. Заслужений артистка України. Член Національної спілки журналістів України. Лауреат багатьох Всеукраїнських фестивалів і конкурсів.

БОРИСЕНКО Раїса Михайлівна – 60-річчя. Народилася 25 лютого 1953 року в селі Шишківка Корюківського району. Завідувач медпункту Міністерства закордонних справ України.

Член Всеукраїнської асоціації лікарів-терапевтів та Європейського терапевтичного товариства.

ПРОЦЕНКО В'ячеслав Олександрович – 60-річчя. Народився 25 лютого 1953 року в селі Любомудрівка Борзнянського району. Працює головою правління ВАТ "Меридіан" ім. С.П. Корольова. Заслужений машинобудівник України, кандидат технічних наук. Лауреат Державної премії в галузі науки і техніки. Нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня. Член інженерної Академії наук України.

НАУМЕНКО Софія Миколаївна – 55-річчя. Народилася 26 лютого 1958 року в селі Бондарі Козелецького району. Працює інженером-технологом на заводі порошкової металургії.

ЧУФІСТОВА Тетяна Миколаївна – 55-річчя. Народилася 26 лютого 1958 року в селі Короп'є Козелецького району. Працює пакувальницею на банкомотно-монетному дворі Національного банку України.

Дорогі земляки!

Рада товариства "Чернігівське земляцтво" сердечно вітає Вас із ювілеєм і зичить усім міцного здоров'я, великих успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, невтомного добротворства в ім'я рідної землі.

уроки

Одним із найстрашніших, належно підтверджених фактами злочинів тоталітарного режиму стала нав'язана СРСР війна в Афганістані. Кров загиблих тоді українців волає до совісті нинішніх поколінь, благає-молить на майбутнє не допустити того, щоб нашу юнь перетворювали в гарматне м'ясо заради чужих імперських амбіцій.

ПАМ'ЯТІ

Афганська війна – кривава рана не тільки корінного народу цієї держави, а й кривава рана України, звідки силовими методами були скеровані рядові та офіцери протягом 1979–1989 рр. 4

лютого 1989 року місто Кабул залишив останній підрозділ 40-ї армії. 14 лютого 1989 року увечері трьома літаками вилетіли в СРСР невеликі сили охорони керівництва оперативної групи МО СРСР і апарат головного військового радника. 15 лютого вони вже були в СРСР. Цей день прийнято вважати днем виводу радянських військ з Афганістану. Ну, а водночас днем пам'яті про тих, хто поліг у чужих спекотних пустелях та кам'яних горах.

Як свідчить статистика, за роки тієї війни з радянської сторони було задіяно 673846 осіб, з яких загинуло в боях 9511, померло від ран 2386, померло від хвороб 817, загинуло в аваріях 1739, пропало без вісти чи потрапило в полон 417, з яких 119 визволено, 97 повернулось до рідних, а 22 залишилось за кордоном.

Хоча в Афганістані служили хлопці з багатьох республік СРСР, українців серед них було найбільше. І нагороджених найбільше, і загинуло найбільше.

То ж звернемось знову до мови цифр, оскільки статистика рівноцінна речовим доказам. Через Афганістан пройшло біля 160 тисяч військовослужбовців родом із України. Серед 71 військово-службовця, удостоєного звання Героя Радянського Союзу, 10 було з України. Кожен п'ятий, що повертався в Союз у "чорному тюльпані", як "вантаж-200", також був родом з нашого краю. А це – 3360 воїнів. На старість без підтримки синів залишилося 1982 батьки і 2779 матерів, стали вдовами 505 жінок, залишилось сиротами 711 дітей.

З нашої Чернігівщини на Афганську війну було відправлено більше 3500 осіб.

Загинуло 115, пропало без вісти 2. Ці страшні жертви ніколи не можна нічим компенсувати.

З усіх, хто сьогодні ще живий, але до кого Афган приходить у найстрашніших снах, найгірше батькам, чий діти пропали безвісти. Або хто має сумніви, що поховав не свого сина. На жаль, сучасний Афганістан тримає за сімома замками інформацію про минулі і сьогоднішні події.

Лютий щедрий на "чоловічі свята". Це насамперед 15 лютого – день вшанування учасників бойових дій на території інших держав та 23 лютого – День захисника Вітчизни. Прийміть, любі чоловіки, сердечне привітання. Жіноча частина Товариства.

Роки йдуть, багато чого змінюється у світі. Усталилися погляди на цю війну не тільки істориків, а й тих, хто воював. Ве-

теранам доводиться вислуховувати несправедливі докори і звинувачення. Потрібно пам'ятати, що всі військовослужбовці виконували накази згідно з присягою. Не треба осуджувати нас за те, що ми їх чесно виконували, не забуваючи, що це були бойові накази в бойовій ситуації.

Доля жорстоко розпорядилась життям усіх, хто був у афганському пеклі. І справа не тільки в тому, що більшість наших співвітчизників повернулися покаліченими фізично, надламаними психологічно, справа не в злиднених пенсіях і нікчемних пільгах. Українська історія або зовсім викреслила рядки про українську молодь в Афганістані зі шкільних підручників, або залишила про учасників цієї війни кілька жорстоких і черствих рядків. Нас наче й не було, або наче ми собі добровільно чи за гроші обирали долю окупантів, а не були відправлені існуючою владою в Афганістан. З давніх давен український народ плевав священну традицію викарбовувати у свідомості майбутніх поколінь пам'ять про кращих синів і дочок, які сповна виконали свій військовий обов'язок.

Завершити цю скорботну трагедію волею долі судилося призывникам із України, які не мали вибору і склали свої голови на полях і в горах Афгану. Увіковічити свою і їхню буремну молодість, залишити згадки про страшні випробування, доносити правду про афганську війну та підтримувати пам'ять щодо її жертв – наш святий обов'язок. На Чернігівщині увічнюють пам'ять жителів області, які загинули в Афганістані. Встановлено понад 60 меморіальних дошок загиблим воїнам-інтернаціоналістам, відкрито 24 пам'ятники і пам'ятні знаки, 56 вулиць у містах і селах названо на честь загиблих земляків і робота продовжується. Не стоять осторонь і ветерани-афганці, вихідці із Чернігівщини, які проживають на сьогодні у Києві. Кожного року 15 лютого вони разом із бойовими побратимами вшановують пам'ять загиблих у тій страшній війні. Не поривають зв'язків і чим можуть допомагають своїм побратимам на малій батьківщині.

Але час невпинний. На жаль, ідуть у небуття кращі із тих, хто вцілів на війні.

На жаль горезвісний Афган не залишився останньою війною для громадян нашої рідної України. І знову гинуть хлопці...

Сергій КУДІН,
учасник бойових дій в Афганістані,
керівник ветеранського об'єднання

У приміщенні Міжнародного виставкового центру, що на Броварському проспекті столиці, відбулася конференція Товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві. Відкрив її голова ради Товариства Віктор Ткаченко, який поінформував присутніх про те, що станом на 18 січня 2013 року земляцтво нараховує 3023 члени.

ЗАДУМИ

На засіданні Ради Товариства 31 жовтня 2012 року була визначена норма представництва делегатів на конференцію у кількості три особи від кожного відділення і об'єднання. Впродовж листопада–грудня 2012 року та січня 2013 року відбулись звітні збори відділень і об'єднань Товариства, на яких були обрані 69 делегатів, з яких 4 з поважних причин не змогли взяти участь у роботі конференції. На конференції також присутні голова Ради, 3 заступники голови та 18 членів Ради. Таким чином присутні 87 осіб з правом голосу. Для висвітлення роботи конференції запрошена група земляків-журналістів.

Було сформовано президію, до якої обрали Віктора Ткаченка, Тетяну Літошко, Олега Проценка і Андрія Курданова, генерального директора Національного архітектурно-історичного заповідника "Чернігів стародавній".

На пропозицію Віктора Ткаченка учасники конференції хвилиною мовчання вшанували пам'ять членів земляцтва, що відійшли у вічність впродовж року, серед них такі шановані люди, як Деденко Іван Кирилович, Кобизький Василь Антонович, Коваленко Володимир Васильович, Кохан Володимир Григорович, Красуля Василь Іванович, Максименко Віктор Миколайович, Марченко Олександр Васильович, Павленко Олексій Олексійович, Седой Леонід Олександрович, Туш Михайло Никифорович, Ульянич-Островська Олександра Іванівна, Чернишов Олександр Петрович, Широков-Паличка Василь Іванович, Шмаровоз Микола Єфремович. (За поданням відділень і об'єднань).

До порядку денного включені питання: про проведення загальних річних зборів Товариства, звіт про роботу Товариства у 2012 році, звіт ревізійної комісії, про вирішення фінансових пи-

тань, про внесення змін до складу Ради Товариства.

Зі звітною доповіддю виступив голова Ради Віктор Ткаченко, в якій ознайомив присутніх із результатами роботи земляцтва впродовж минулого 2012 року.

– Керуючись взаємним прагненням поглиблювати співпрацю органів виконавчої влади і місцевого самоврядування Чернігівщини та земляцтва в розв'язанні актуальних питань економічного та соціально-культурного життя області, пропагуванні духовних

надбань Чернігово-Сіверського краю, всі заходи проводилися відповідно з Угодою, ухваленою на минулих загальних зборах земляків.

Робота проводилася як в області, так і в столиці, де її переважним місцем був Міжнародний виставковий центр, який став свідком всіх засідань Ради Товариства, зібрань більшості відділень, де координувалися спільні дії.

Об'єднуючим фактором зусиль земляцтва впродовж року було належне відзначення 210-ї річниці Чернігівської губернії та 80-річчя Чернігівської області.

Хотів би відзначити бодай кілька особливо помітних напрямків нашої роботи та конкретних фактів, які запам'яталися особливо.

За планом відбувалися традиційні заходи, які утвердилися за 17 років існування земляцтва. Це, перш за все, увага до будинку Чернігівщини на території Національного музею архітектури й побуту в Пирогові, мандрівка на теплоході до Десни, віншування наших ювілярів, участь у святах з нагоди річниць міст і сіл Сіверщини, ярмарках, ювілейних датах видатних земляків як у державному, так і в місцевому масштабах.

Налагоджувалася співпраця з 169-м армійським навчальним центром "Десна".

Досить багато таких подій стали можливими завдяки наполегливості та ініціативності саме членів нашого земляцтва, адже в Києві трудяться здебільшого люди, заряджені енергією високої духовності, патріотизму.

Саме в середовищі нашого Товариства народилася ініціатива проведення

масштабних конкурсів серед школярів області. Минулого року було проведено конкурс декоративно-ужиткового мистецтва "Перлини рідної Сіверщини", що увінчався врученням премій переможцям.

Побачили світ багато нових книг наших земляків: "Україна у нас одна" Петра Кононенка, "Два Глибови" Анатолія Пенського та Володимира Гузія, "Знак розбитого яра" Леоніда Горлача, "Не лукава перед собою" Миколи Литвина, "Наша Семенягівка" Михайла Якубця, довідники "Літератори Ічнянщини – 100 імен" та "Сімсот відомих ічнянців" відомого дослідника та літератора

ІЗВЕРШЕННЯ

Віталія Шевченка, історичні нариси "До тебе човником пливу" Людмили Богданової і "Учителем школа стоїть" Сергія Спудатя та Наталії Халімон.

Саме минулого року розпочали підготовку до гідного відзначення 120-річчя від дня народження українського письменника, кінорежисера, кінодраматурга, художника, класика світового кінематографу Олександра Довженка, а також належного, хоч і запізненого, відзначення його заслуг перед Україною та її народом.

Результатом такої роботи стали Указ Президента України від 03.07.2012 р. №430/2012 "Про відзначення 120-річчя від дня народження Олександра Довженка", на виконання пунктів якого в 2013 році спрямовується 5 млн. гривень, а також підтримка найвпливовішими громадськими об'єднаннями України, в тому числі й Асоціацією земляцьких організацій "Рада земляцтв областей та регіонів України" звернення депутатів Сосницької районної ради від 15.06.2012 р. щодо присвоєння йому звання Герой України (посмертно).

Це перша в історії незалежної України велика увага до особистості нашого геніального земляка з боку Президента і Уряду України.

Як і в попередні роки, активно для земляків стала участь у традиційних пошануваннях пам'яті Тараса Шевченка в Прилуках, Павла Тичини в Пісках Бобровицького району, "Слова о полку Ігоревім" у древньому Новгород-Сіверську.

Продовжувалося плідне співробітництво з медичними установами, навчальними закладами, закладами культури області з метою надання різноманітної фахової допомоги землякам.

Багато важливих заходів на рахунок ветеранського об'єднання, що були проведені в столиці, області та за кордоном, зокрема, у Грузії.

Підтримувалися плідні зв'язки з Чернігівським земляцтвом у Москві. Продовжувалося патріотичну роботу відділення на чолі з Михайлом Худобцем у далекому Томську. Об'єдналися вихідці Чернігівщини в Одесі, Білій Церкві. Навіть вихідці з окремих населених пунктів області почали об'єднуватися в громадські організації.

На жаль, не всі відділення працювали з повною віддачею.

Відбулася зміна керівників Город-

нянського, Щорського, Ріпкинського, Семенівського, Борзнянського відділень. Новими очільниками стали: Петро Назимко, Лариса Пузенко-Моцар, Олександр Литвин, Євген Клименко та Володимир Леміш,

На прапорі нашого земляцтва серед основних заповідей є й такі: любити свою малу батьківщину, свою Чернігівщину, любити не лише на словах, а й всіляко допомагати їй у виході зі скрути. Київські сіверяни не байдужі до того, які місця посідає область за економічними показниками.

ства та ревізійної комісії взяли участь голова молодіжного об'єднання Василь Тройна, голова Бобровицького відділення Андрій Пінчук, голова Ічнянського відділення Микола Вошецький, голова ветеранського об'єднання Сергій Кудін.

На конференції були також внесені зміни до складу Ради Товариства. Таким чином, головний керівний орган громадської організації поповнили новообрані очільники згаданих районних відділень.

По закінченні конференції її учасники не змогли залишити поза увагою й те, що Новий рік для столичного Чернігівського земляцтва розпочався 60-літнім ювілеєм голови його Ради Віктора Ткаченка, справжнього благодійника, який діє за принципом видатного, громадського діяча, благодійника української культури, справжнього патріота України XIX століття Євгена Чикаленка,

Незважаючи на різноманіття політичних позицій, більшість земляків зуміли зробити чимало корисного в благодійницькій сфері. Доповідач згадав про найважливіші факти доброчинності першорядного рівня по кожному з відділень. Вони включають у себе різні напрямки: соціально-економічний, освітній, соціальний захист та охорона здоров'я, охорона духовної спадщини, краєзнавство та розвиток сучасної культури.

У звіті ревізійної комісії її голова Олег Проценко проаналізував фінансову діяльність Товариства впродовж року та поінформував присутніх, що перевіркою не виявлено будь-яких фінансових порушень.

У обговоренні звітів Ради Товари-

котрий сказав: "Багато хто з нас любить Україну до глибини всієї душі, і мало хто – до глибини власної кишені".

Олексій ОРЕХОВИЧ
Фото автора

←1

ВИТОКИ

Коли сивіють і голова, і душа, із пам'яті все частіше зринає по-вита синіми туманами мала батьківщина. І рідня озивається чис-тими голосами – то голос крові оживає, то гук поколінь, що гу-битьця в морозі століть, а все ж без нього не вистоїш у боротьбі за-місце під сонцем, загубишся у многолюдності. І тоді кидаєш гро-мoxий Київ, зворохоблений, як потривожений вулик, роздер-тий десятками партійних очільників на шмаття, відданий на пота-лу сильним світу сього крут'ям, для яких і священні княжі пагорби нічого не варто перетворити на торгові центри, і мчиш на північну околицю рідної Сіверщини, до якої ще не докотилася орда...

На деньці пам'яті чомусь особливо від-бився 1947 рік. Мабуть, скоріше через те, що нарешті повернувся з армії батько. Це було як ще одне нагадування про війну. Щоправда, в Камці, хоч тут і не було боїв, але німецькі розбиті танки стояли довго. Тож і він, якщо старші підлітки не проганяли, часто-густо залазив у залізне нутро величезних ма-шин, де все було тасмичним, незбагненим, смикав за всілякі ричаги і покрикував на ро-весників, наче теж був командиром і вів важ-ку машину в атаку. Довго стояли ті одоробла на гусеницях, доки нарешті їх кудись повідтя-гували. І лише мати часом згадувала вечера-ми, як Павлика в пелені до лісу носила, коли німці відступали, а старшенька Ніна позаду тупцяла, від переляку за-бувши схлипувати...

А в тому повоєнному році, після всьо-го пережитого, було голодно й сумно. Ледве сніг зійшов із землі, ледве плуга-ми поля поскородили, як Павло разом із іншими дітьми заходилися харчами за-пасатися. Картопля після морозів не встигла зогнитися, тож такі смачні деруни виходили, що й за вуха не відтягнеш. А ближче до літа сяка-така зелень істівна з'явилася, а там і молоде зерно солод-ким молочком пригощало. Тоді вже за ко-лоски з колгоспного поля в тюрми не саджали. Була з тим зерном і прикра історія.

Десь восени дав дід Онисим їхній ма-тері децицію зерна на голодний випадок. Пішла вона в колгоспне поле, залишивши на господарстві Павлика з сестричкою. Коли чу-ють – із вулиці проїжджий гончар кричить:

– Кому горшки, глечики, макітри? За гроші продаю, за зерно міняю...

Ніна зразу згадала, як мати бідалася, що в хаті нема посуду. Набрала мірку зерна та й на вулицю. Сторгувалася і щаслива повернулася до хати з горщиком та глечиком. Поставила на покуті й милуються обоє лискуною поливою – ото буде радість матері. А тут і вона на поріг під вечір. Глянула на кривобокий посуд та й питає:

– А це що?

Ніна з погордою:

– За зерно виміняли. Ви ж, мамо, казали, що посуду катма, от я й виміняла.

– А їсти що будемо, – гукнула мати, – оце череп'я? Де той гончар?

– Недавно з вулиці кричав.

Мати вхопила обновки та й з хати. Та де то-го торгівця шукати, давно за лісом розтав. Вер-нулася жінка назад, грюкнула посудом об стіл, а тоді виламала лозину та й заходила вчити Ніну. А Павлик тільки зирив із кутка та гірко пла-кав, наче і його спину з сідницями полосували.

Незабутніми були походи на піску дїда Онисима. Зайде, було, до них тітка Євдокія, що так прив'язалася до братових дітей після похо-ронки. та й покличе в мандрівку до лісу, де ву-лики стояли. Як вони не потрапили на очі фа-шистам у час окупації, сам Господь знав, але дякуючи дідові рої віцїлі і продовжували тру-дитися. Ще здалека помітить ставний сивий пасічник внучат, випростається, усміхнеться з-під солом'яного бриля:

– О, і мої бджоленята тупають. Ану сміли-віше, не бійтеся, добрих діток мої Божі ко-машки не жалять. Ось я вас зараз медком почастую.

І дістає з кущів бідончик, і насилає духмя-ний трюнок у полумисок. Ніні з Павлом тільки й треба: шмат хліба завжди водиться, тільки встигай умочати. Наминають обоє, аж за вуха-ми лящить, а дід лише задоволено мружиться та тихим словом із дочкою перекидається. А золотаві бджілки навколо зумрять і справді не жалять заклопотаних гостей...

На щастя, нарешті повернувся з армії старший Мисник. Сільське чоловіцтво було страшно понижене війною, тож Олексію Пет-ровичу відразу запропонували очолити кол-госп. Що від нього залишилося за три оку-паційних роки, можна було уявити: техніка знищена, худоби ніякої, хоч сам запрагає в плуга, фінансування теж ніякого. Помучився Мисник, помучився та й відпросився в район-ного начальства – не його то справа займати-ся виробництвом, мила йому шкільна робота. І перейшов нарешті вчителювати в сусіднє Ри-бинське. Село показне, мало до війни передо-вий колгосп, а деревообробний завод гурту-вав при собі добрих дві сотні робітників. Так що і в дітях нестачі не було – тільки встигай вкладати в їх голівки історію рідного кра-ю, щоб не росли яничарами без-пам'ятними.

Так минув голодний сорок сьомий рік, почався ледве помітний підйом. І добрі зміни не забарилися – уже на початку 50-х років у Рибинську в хатах замість грубо тесаних ослонів з'явилися добротні меблі, відійшли в невідь блимаки ка-ганців, дівтора закурила по вулицях крути-ми велосипедами. І це при тому, що шас-тали по хатах районні фінагенти, обла-даючи непосильними податками і кожне плодове дерево, і пороса з коровою, ма-ло не кожну гуску та курку, що в колгоспі на трудові давали стільки, аби хоч рука не тремтіла, коли у відомості зарплатній доводилося розписуватися. У всякому разі, малий Павло міг би, коли б дозволя-ла дитяча свідомість, підрахувати мамині за-робітки. Добре хоч батькові вчасно давали вчительську платню.

Нарешті настав час і Павлові йти до школи. Було те в селі Рибинське, де в той час мешкали Мисники. Щоправда, батько працював дирек-тором восьмирічки в Каменському, а в рідному селі викладав історію. Його мудрі уроки донині в пам'ятку багатьох колишніх вихованців, а от Павлові часом доводиться згадувати й деякі суворі методи напучування в житті.

Був він не з тихонь, часто-густо потрапляв у різні прикри історії. І того разу забіка-п'ятикласник наробиш шелесту на цілу школу. Прийшов Олексій Петрович читати свою історію, а йому зразу: так і так, мовляв, пога-ний приклад дітям показує ваш син, учиться добре, а от бешкетувати... Знайшов історик синка серед галасливого гурту, за руку – і в учительську. Зняв армійського пасака та й по м'якому місцю. Повчив що називається при-людно. Довго Павлові боліли не так сідниці, як приниження. Що ж, і такі методи виховання мають право на реалізацію, впливаючи на ви-роблення лінії життя.

А хіба забути позашкільні клопоти? Це нині сільська дівтора горбатіє біля телевізора чи комп'ютера, якщо батьки надбали. А тоді

за домашньою роботою ніколи було і вгору глянути. На город із матір'ю й сестричкою, а кролів годувати та гусей пасти – то вже діло хлоп'яче. Живності ж усякої було в кожному дворі, як нині у фермерів. Пас Павлик і сусідських гусей. А шкоди тоді було достатньо. Це зараз майже вся земля бур'янами позаростала, а тоді лише встигати пильнувати, щоб у шкоду не забрели. Та й інші пригоди траплялися.

Одного разу вигнав хлопчина добру зграю гусей на розлогий луг, що підступав під самий ліс. Під сонцем буйна роса сріблом грала, легкий вітерець пахощі живиці доносив, гуси скубли собі траву, тож можна було й про лозину забути. Аж раптом птахи загелкотали, забили крильми. Павлик підскочив і побачив, що серед блокрилого острівця кидається вбоки сірогнідий псяюка. Він і на мить не міг припустити, що то лісовий гість, хоч про вовків ходило багато чуток, розвелось їх у ті повоєнні часи достобіса. Бачить хлопчина, що нахабний нападник уже першу гуску за горло вхопив, задушить, а там на інших кинеться. І тоді він підняв гнучку лозину та й з криком кинувся рятувати птахів. А пес прихопив гуску і в кущі, злякався, не злякався дитини, але мусив утікати з малою здобиччю.

Лише увечері, коли похвалився матері, та ледве вгамувала переляк – адже був то не домашній собака, а лісовий хижак, що міг би й на дитину кинутися.

Тоді все обійшлося. А от їхній добрий вірний пес згодом постраждав. Хижакі час від часу виходили з лісу на полювання за домашньою живністю. Біда, коли господарі ловили гави. Зате сторожові пси завжди ставали на захист власної території і всього того, що могло сконати в іклах пачі господаря лісу. Мисників охоронець теж відважно боронив обійстя, часто-

спектаклі, співали в хорах. Словом, то вже було не село з його куцими можливостями. Якраз у ті роки почали займатися й дослідженням найновішої історії, створюючи краєзнавчий музей. А показати було що – адже в селищі певний час діяла підпільна організація "Так починалось життя", майже всі члени якої загинули через зраду.

Про все це Павлові стало відомо згодом. А поки що він єдиний із Рибинської восьмирічки вибрав для продовження навчання Холми. А це значило, що добиратися до школи треба було за дванадцять кілометрів ледве помітною дорогою та в будь-яку погоду. Добре по теплій

погоді верстати шлях через ліси й поля, а коли захурдєлить... Хоча б один напарник був так ні – розійшлися шляхи однокласників, тупай собі за знаннями на край світу. Але треба не здаватися, тим більше, що є з кого приклад брати – он Ніна вже студентка Львівського медичного інституту, живе далеко від дому й не скаржиться. Та й у Холмах стараються допомогти таким селянкам, як він. Спершу батько знайшов житло в добрій тітці, приносив їй продукти та й борщиком смачним балувався. А там відкрили інтернат, де можна було пожити в зимові стужі. Та додому все-таки кортіло, що часом змушувало школяра торувати шлях до хати, так би мовити, і в несприятливий час.

Вчилися після обіду, і Павло, щоб не гаяти часу на збори, прихопив торбину для харчів, книжки ж із зошитами залишив у тітці. Коли зателенькав останній дзвоник, уже стояв ранній зимовий вечір. Припікав мороз, ніби підганяючи в дорозі, і хлопець наліг на ноги. Із хат курилися запашні соснові димки, у вікнах тьмяно світилося, а він то біг по зашерхлому насту, то, коли вже серце виривалося з горла, притишувався. Страху майже не було, хоча ліси обступали все тісніше, довкола стояла неймовірна тиша, яку порушував хіба він рипінням та шерхотом чобіт. Ось уже й гребля, наспівана нашим людям під орудою німців. Миттю перебрався через річку Камку, що нагадувала тонку смужку рівнини, сховавши хвілі під товстою кригою. Стоїть сліпучий Місяць, мерехтять зорі, видно як удень, тільки власна тінь позаду стелиться. Що ж, вистачило б тільки сил подолати чималу

відстань, а там мати зігріє і словом, і гарячим чаєм, там батько хоч побурчить за легковажний вчинок, але й похвалить подумки за відвагу.

Подумавши так, збавдюрився й наліг на ноги. Ось уже видно ясніше, як розлоге поле в рідколісся вливається. Несподівано Павлові вчужа несамовитий вереск. Хто б то міг бути? На людський не схожий, але... Хлопець зловив дрижака й урвав біг. І тут під темною стіною дерев щось заворушилося, вереск посилювався. Присів з переляку й подумав нараз: а втікати нікуди, будь що буде, якщо бандити, то що вони в нього візьмуть, хіба два чи три зошити. Аж тут під срібним місячним промінням з'явилися три рухливі тіні, дві побічні дружніші, середня шарпається, ніби хоче вирватися на волю, але змушена безвольно рухатися вперед. Придивився пильніше Павло й нарешті розгледів усе чіткіше: два здоровенні вовцюги вцепилися іклами в вуха кругленького підсвинка та й тянуть його в ліс на заклання. Нещасний бранець опирається щосили, поривається втекти назад у затишний сільський саж, але марні зусилля – хижакі не тільки за вуха ведуть, а ще й хвостами підганяють. Ось уже сховалися за першими деревами, тягнучи жертву в хащі, ще раз протяжно кувкнув підсвинок, і все затихло.

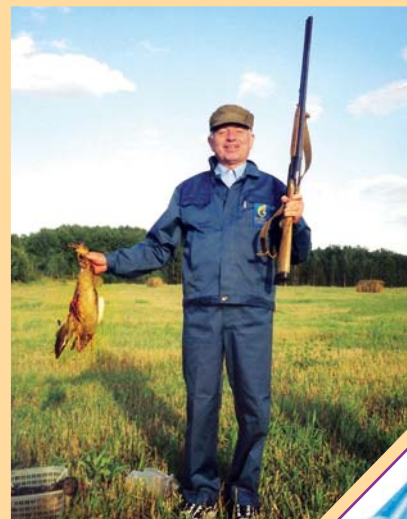
Павло завмер у роздумах. Було б краще повернутися в Холми та досидіти в теплій хаті до кращих часів. Але ж продукти закінчилися, та й не в його принципах було відмовлятися від задуманого. А вовкам тепер не до миршавого хлопця, мабуть, білують жирненького кабачника. Тепер тільки бігом через ліс, а там уже знову простори, там над головою тільки Місяць і зорі аж до самої Камки.

Леонід ГОРЛАЧ

густо з поєдинків виходив увесь покусаний, окривавлений, але одинікі хижакі незмінно ретирувалися. Та одного разу підійшла до їхнього двору ціла вовча зграя й виманила Дружка в поле. Він відважно кинувся за вовками, що бігли до лісу півоколом, а далі зімкнулися щільно й накиннулися на нерозважливого співбрата. А через кілька хвилин від нього лишився тільки кривавий слід.

Довелось Павлові зустрічатися з вовками і згодом, коли після закінчення рідної восьмирічки вчився в Холминській середній школі. Старовинне містечко мало своє духовне осереддя, служилося в церкві, працювала музична школа, діти займалися спортом, ставили

МИТТЄВОСТІ

2012 РОКУ

Фото В. Устименка та з архіву газети.

З радістю

Ось уже який день у центрі столиці дитяче стовпотворіння – тут можна побачити школярів із найвіддаленіших куточків України. Ясна річ, усіх вабить найвища і, як обіцялося, найдивовижніша Новорічна ялинка. Щоправда, ті, хто замислив сконструювати залізне диво техніки, кинувши на нього величезну суму бюджетних коштів, забули врахувати одне: на одному розкішному дереві, яке не лише милує зір, а й тішить запаморочливим трунком живиці, не зекономиш. Тим більше, що тиросачі лісових красунь цієї зими знову полягли смертю хоробрих у боротьбі з бракон'єрами. Це знають особливо добре діти із лісового Корюківського закутка нашої малої батьківщини, які під час канікул теж загостили до Києва.

до столиці

Диктанти, контрольні, лабораторні роботи, заліки, тести – все це було упродовж першого півріччя навчального року. І ось короточасний перепочинок. Хто з дітей його не чекає? Де та як зустріти Новоріччя та Різдвяні свята? І от для 48 обдарованих учнів шкіл Корюківки дорога простелилася до Києва. Це стало можливим завдяки ініціативі одного з найбільших відділень столичного Чернігівського земляцтва. Цим питанням досить тривалий час займалися його активісти Олександр Борисенко, Ольга Сирова, Віктор Чекалюк, Віктор Остапенко, Олена Корін, Єфросинія Андронova, Володимир Лях, Анатолій Букреев та, звісна річ, керівник осередку Василь Устименко.

Після короткої зустрічі практично при в'їзді до Києва діти потрапили в теплі обійми земляків. Побували біля головної Новорічної ялинки на майдані Незалежності. Звідти перенеслися до древньої Києво-Печерської лаври, де донині панує дух історії. Зрештою, вразила дітей і новорічна святкова вистава у Палаці "Україна", де поспілкувалися з

Дідом Морозом та Снігуронькою і побачили екзотичних тварин, потішилися з виступів артистів. Не забули столичні земляки пригостити посланців малої батьківщини смачним обідом, обмінятися подарунками та фотографіями.

Смакування стравами не завадило дорослим разом із юними талантами провести майстер-клас, під час якого постало питання участі молоді в пошуку історичних та краєзнавчих матеріалів. Джерелами для патріотичної роботи могли б стати місцеве архівне управління та подібні організації

підприємств, установ, навчальних закладів тощо. А скільки неоціненних фактів могли б залишити для історії ветерани. Багатостраждальна Корюківка, свого часу дощенту спалена фашистами, заслуговує на таку увагу молодого покоління. І коли прозвучало запитання, чи згодні юні сини та доньки партизанського краю взятися за таку роботу, зал відповів бурхливими оплесками.

Слід сказати, що дітьми під час поїздки опікувалися методист відділу освіти Корюківської РДА Алла Кун, начальник відділу сім'ї, молоді і спорту цієї ж держадміністрації Ярослав Павленко, директор Корюківського ЦБЮТ Віра Іваненко, звступник директора з виховної роботи Корюківської гімназії Валентина Ситенька, соціальний педагог Корюківської ЗОШ І–ІІІ ст. №1 Андрій Васько.

Швидко промайнув зимовий день, наснажені побаченням і почутим діти із Сіверської глибинки повернулися додому. А вже через кілька днів дехто із дітей озвався короткими відгуками, які ми подаємо сьогодні.

Наш кор.
Фото Василя Устименка

Діана та Мар'яна Кун, учениці Корюківської ЗОШ І–ІІІ ст. № 1: екскурсія до Києва дуже сподобалася і залишилась в пам'яті на все життя. Неперевершеної краси вистава, оформлення сцени і холу Палацу дуже вразило. Теплий прийом земляків. Спасибі їм за незабутні враження. Тим більше, що ми цьогогорічні випускниці і спробуємо підкорити столицю. Тому кажемо Києву – до наступної зустрічі!

Ольга Рубей, учениця 7-го класу Корюківської гімназії: я вперше відвідала Палац "Україна", мені там дуже сподобалося.

Найбільше запам'яталась прогулянка вечірнім Києвом.

Я опинилася наче у казці.

За все я дякую організаторам новорічної подорожі.

ЖИВА ГЛИНА

Ім'я нашого земляка Петра Печорного не потребує особливої популяризації – за півстоліття активної творчої роботи він став своїм у великій родині художників-олімпійців, особливо серед знаних у світі керамістів України, які вже не одне століття дивують людей і розкішно розписаними кашлями, коріння яких треба шукати аж у побуті князів Київської Русі, і по-багаті поліські майстри. Про Петра Петровича, народного художника України, професора, завідувача кафедри художніх виробів із кераміки й скульптури Київського державного інституту декоративно-ужиткового мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, писала й наша газета. Та цього разу, коли його керамічні тарелі Шевченківської тематики висунуті на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка, знову повертаємося до того мистецького феномена, який називається Петро Печорний.

Як підкреслюють дослідники, одним із центрів гончарства була й наша Чернігівщина. Досить згадати Олешню на Ріпкинщині, Ічню, Короп чи Ніжин, які дивували світ унікальними гончарними виробами. Чи не ця добра школа стала й за основу творчого визрівання вихідця з села Роїщенська Слобода неподалік від Чернігова? Та самородний хист митця потребує завжди чорної роботи, удосконалення не має меж. Так було і в Петра Печорного, доки він не сягнув вершин передусім у художній кераміці.

Для того, щоб змусити просту холодну глину ожити й явити світові неповторну душу вічної землі, треба було опанувати складні процеси переведення її в порцеляну чи фаянс, майоліку чи теракоту, шамотну масу, застосувати ангоби чи солі, поливи чи розпис, а це все дається лише з урахуванням багатовікового досвіду майстрів, із інтуїтивного пошуку власного почерку. І коли це вдається зробити, тоді на світ з'являються такі казкові образи, які маємо в творчому набутку одного з найвідоміших митців України, нашого земляка Петра Печорного.

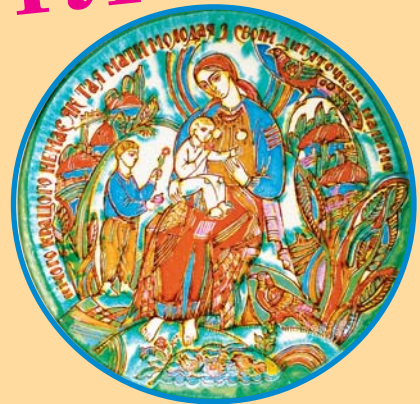
Навчання в Київському училищі декоративно-ужиткового мистецтва, Ленінградському вищому художньо-промислому училищі, посада головного художника фарфорового заводу на Житомирщині, де й почалося практичне становлення майстра – адже керамічні вироби масового виробництва й досі часом буквально пригнічують покупців своєю безликістю. А скільки таїн відкрилося йому в часи роботи в Українському науково-дослідному інституті кераміки й скла, де Петро Петрович відав лабораторією нових форм, фарб і деколей. А паралельно були безсонні дні та ночі над міфічними та реальними образами, які обступили неспокійну душу не лише в майстерні, а й у найнесподіваніших місцях. Бо натхнення входить у душу без стуку й забирає в полон людину, якщо вона не відвертається від нього, до краю.

І НЕ ТІЛЬКИ

Справді, природа його творчості відрізняється міфична, казкова. І якщо його акварелі, пастелі чи гравюри не виходять за грані звичайних робіт, то цього не скажеш про кераміку – тут Петро Печорний завжди відкривач, завжди реформатор, майстер, якому, здається, нема рівних у всьому сучасному українському прикладному мистецтві. Чи не тому на його численних персональних виставках завжди людно, його твори широко представлені в експозиціях багатьох музеїв світу, а такі монументальні комплекси, який він сотворив у вестибюлі та кафе Київського телецентру, взагалі не мають рівних у світовій практиці.

Широко відомі в мистецькому світі його керамічні роботи, присвячені давній українській міфології. Кожен образ наділений якимись мало вловимими деталями, за якими стоїть саме Печорний із його глибоким знанням народної історії. Такі в нього модернізовані "Кирило Кожум'яка" (бо змагається не із билинним Солов'єм Розбійником, а з бородатим татариним), "Добриня Микитович" – це з міфології Київської Русі. Такі ж колоритні

народні улюбленці козаки Мамай, Голота, Байда. В цьому ряду стоять і Гоголівський "Тарас Бульба", і зовсім реалістичний гетьман Богдан Хмельницький. Словом, Петро Печорний твердо стоїть на патріотичних позиціях і творить образ України для нинішніх і прийдешніх її громадян.

Окремий розділ його творчості складає Шевченкіана. Маються на увазі оригінальні керамічні тарелі, сюжети яких нав'язні творами Кобзаря і які нині подані на здобуття найпрестижнішої української премії. Це справді унікальний проект, якщо взяти до уваги вічність матеріалу та оригінальне мистецьке відбиття духу нашого Пророка. Кожна таріль – а їх автор створив уже не один десяток із задуманих півсотні – насажена одним із творів поета, а в сукупності витворюється духовний портрет Кобзаря. Випалена глина, мов серце Землі, передає багату колористику світу, народженого в душі П. Печорного. Мені здається, що саме ця оригінальна серія є квінтесенцією всієї багатолітньої творчості майстра й заслуговує на особливу увагу громадськості та на гідне державне вшанування.

Леонід ГОРЛАЧ

У чернігівських

Напередодні старого нового року в приміщенні Чернігівської міської організації Української спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) відбулася зустріч, що стала вже традиційною.

На зустрічі були присутні виконуючий обов'язки голови обласного відділення УСВА, заступник міського голови-керуючий справами виконкому Станіслав Вихров, члени Президії Чернігівської міської організації УСВА, члени сімей загиблих в Афганістані військовослужбовців та гості зі столиці, теж колишні "афганці" з нашого земляцтва Сергій Кудін, Володимир Шурхал і Станіслав Фокін.

афганців

Зустріч розпочав Станіслав Вихров, він привітав присутніх з Новим роком та передав вітання від Чернігівського міського голови Олександра Соколова.

Від імені голови Чернігівської міської організації воїнів-інтернаціоналістів до членів сімей загиблих та усіх присутніх з побажаннями добра, здоров'я та злагоди звернувся заступник голови міської організації Ю. Лохін.

Голова обласного комітету сімей загиблих військовослужбовців в Афганістані Лариса Кожар запропонувала вшанувати пам'ять загиблих хвилиною мовчання. Вона також висловила подяку усім, хто підтримує та допомагає батькам, матерям та вдовам загиблих.

Потім член Президії міської організації УСВА Василь Шевчук на прохання усіх присутніх поділився спогадами про створення Чернігівської міської організації УСВА.

У 1987 році ветеран Великої Вітчизняної війни, кавалер бойових орденів та медалей, батько героїч-

но загиблого в Афганістані військовослужбовця, який за свій подвиг був нагороджений орденом бойового Червоного Прапора помертвено Шевчук В.І. об'єднав воїнів запасу, що повернулися з Афганської війни, створив клуб воїнів-інтернаціоналістів, один із перших на теренах України, та був обраний його першим головою.

Минуло чверть віку, в цьому році йому виповнюється 87 років, але він і зараз, незважаючи на свої роки, продовжує активну громадську діяльність.

Сергій Кудін вручив Чернігівській

міській організації воїнів – інтернаціоналістів Почесну грамоту Чернігівського земляцтва, відзначив Подяками Товариства кращих членів організації і пам'ятними подарунками та привітав з 25-річним ювілеєм та Новорічними святами.

Надовго запам'ятається усім присутнім і виступ учасника бойових дій в Афганістані, кавалера ордена Червоної зірки Станіслава Фокіна. Він виконав декілька пісень та творів з репертуару Володимира Висоцького і віршовані композиції про війну.

Наприкінці зустрічі мова зайшла про співпрацю між відділенням ветеранів Великої Вітчизняної війни товариства "Чернігівське земляцтво" в місті Києві та Чернігівською міською організацією УСВА.

Цього дня сталася ще одна знакова подія не тільки для афганців Чернігівщини. Активний член організації Юрій Русанов презентував свою нову книгу "В пащі Панджшера". Це історична документальна повість, написана на реальних подіях, що відбувалися в Афганістані у квітні 1984 року, коли радян-

ські війська здійснили операцію по звільненню долини Панджшер від бойовиків Ахмад Шаха Масуда. В центрі розповіді командир 682 мотострілкового полку підполковник П.Суман та його підопічні солдати і офіцери, на плечі яких лягла місія у проведенні однієї із найважчих військових операцій за час перебування контингенту Радянських військ у Афганістані. Книга вийшла за фінансової підтримки ветеранів-афганців Сергія Куніцина та Юрія Васькова, а також з благословення настоятеля храму святого Миколи у Чернігові на честь загиблих у Афганістані протоієрея П. Квашніна, який теж був учасником бойових дій у Афганістані.

Ще довго точились розмови у затишному офісі чернігівських афганців. Стосовно книги висновок один: таких досліджень на сьогодні, на нашу думку, не вистачає нашому суспільству. Особливо у плані патріотичного виховання молоді та попередження страшних трагедій у майбутньому.

Володимир ШУРХАЛ,
учасник бойових дій
у Афганістані

Медові рядки

**Першому голові
Чернігівського
земляцтва
Павлу Олексійовичу
Миснику – на честь
славного ювілею**

Є потиск рук, що сили додає.
Це сказано про Вас, мій любий друже.
Спасибі Богу, що у нас Ви є,
Що рід ведмежий Вам ще не байдужий.
Ви всім вірець. Ви – свято для душі.
Ви – батько для земляцької родини.

Прийміть від серця скромні ці вірші,
Як гілочку гарячої калини.
Ми задрим Вам, що Оля у Вас є,
Є донька й син, і внуки підрастають.
Хай Бог Вас любить, сили додає,
Хай Мисників незгоди обминають.
Вам не страшні лютневі холоди,
В Тюмені Ви так гріли українців.
Про це ми пам'ятаємо завжди
І наливатимемо Вам по вінця.
За вчителя, нардена й вожака,
За Вашу кристалево чисту душу.

В історію України навіка
Ввійшли Ви чесно, зримо, непорушно.
Ви заслужили шану, ордени,
Про Вас співа Чернігівщина мила.
Хай величальна радісна дзвенить,
До сонця піднімає Вас на крилах.
Хай множиться, росте Ваш родовід,
І будьте Ви щасливі і здорові.
А ще прийміть від нас

палкий привіт
І побажання вічної любові!
Лютий 2013

**Миколі
Борщу –
перед
дальньою
дорогою**

Земляцтво гуде – дехто рветься до влади,
Як вождь по Європі десь мчить на авто.
А Борщ потаємно скликає всю Раду,
З якої причини, не знає ніхто.

Літошко мовчить, у очах тільки сполох,
І в наших у душах тривога сурмить.

– Та що ж тепер буде? – хвилюється Волох.
– Ой лишенько, Боже, і що нам робить?

Хтось радить послати гінця до Майдана,
Він кумом в Миколі базато вже літ.
Той думав недовго і вирік:
– Обама
Покликав Борща на святковий обід.

Тож хоче Микола всіх разом зібрати,
По чарці налити. А після всіх справ
Порадіти, що там Обамі сказати,

Щоб долар на гривню не напирав...

І вмить десь поділася в серці напруга,
І знову в земляцтві і радість, і сміх.
Отак проводжали ми кращого друга
В Америку, в гості до внуків своїх.

Скоріш повертайся додому, Миколо,
Бажам родині з роси і води.
А будеш водити з Обамою коло,
Його самогонкою підсоходи!
Листопад 2012

**Чарівний
Валентині
Пархоменко –
до ювілею**

Просинь в душу дише –
Вже весна в дорозі.
І Медвідь щось пише,
Не спить у барлозі.

Віршика складає,
Маючи нагоду.
Валин день стрічаєм,
Славим її вроду.

Валя любить пісню,
Ми за пісню Валю.

Та Майдан лиш, звісно,
Має вплив на країну.

Всі за Валю б'ються,
Дехто і ревнує.
Шкребель, як зберуться,
Картини дарує.

Бо Валя красива,
Срібний голос має,
Про таланти сина
Всім розповідає.

З Мисниками дружить,
Із Вошецьким дуже.
Борща просить, тужить:
– Допоможи, друже!

Я ж бо вам співала,
Всі ж те добре чули.
Спокою не знала,
Невже все забули?..

– Ні, Валюшо мила,
Все ми пам'ятаєм.
Кого полюбили,
Вік не забуваєм.

Ось і нині свято.
Прийшли привітати
З ювілеєм Валю,
Чарівну співачку,
Найціннішу країно,
Дорогу землячку!

Березень 2012

**Вірному другу
і земляку
А. Пінчуку –
на Святого Андрія**

Грудень так багатий
На земляцькі свята.
Перше з них – Андрія,
Коли снігом віє...
Тож гуляйте, люди,
Хай всім добре буде,
Хай серце радіє

З Пінчуком Андрієм!
Він козак преславний,
Всім допомагає.
В Марківцях у плавнях
Дівчат гарних має.
Там вони ворожать
На свято Андрія:
– Даруй, милий Боже,
Щоб збулася мрія.
Дай нам покохати
Суддю із столиці.
Ми теж хочем мати
Щастя від жар-птиці.

Ми також красиві,
Як його Галина.
Хай пісня щаслива
Квітне, мов калина...
Всі Андрія люблять –
І народ, і влада.
Всі його голублять,
І це не бравада.
Та як не любити!
Він нам серце гріє.
Тож до ранку пити
Будем за Андрія.

Грудень 2012

**Дорогому брату
Івану Медведю –
з нагоди першого
круглого ювілею**

Уже і в тебе ювілейна дата,
Хоч ти для мене хлопчик-бешкетун.
Колись на плечі брав малого брата...
О, скільки б я віддав за хвилину ту!

Щоб сонечком всміхнулася знову мати
І всі ми разом дружно за столом

Галушками зібрались ласувати
Під пісню, що злетіла над селом.

Ми всі тебе любили, юний брате,
Ти радість нам так щиро дарував,
У променях яріла наша хата,
Сам Бог тоді в гостях у нас бував...

Він допоміг нам долю колисати,
Знайшли ми в дітях щастя і добро.
Плече твоє я відчуваю, брате,
Як відчуваю у руках перо...

Від нас усіх я хочу побажати:
– Живи сто літ у мирі і добрі,
І щоб завжди ти слухав,
друже-брате,
Онуків щебіт в хаті і дворі.

Хай підрастають юні медвежата
На радість дітям, бабцям і дідам.
А якщо треба, мій молодших брате,
Дідівський досвід щедро передам.
Лютий 2012

Медом поділився
Петро МЕДВІДЬ

“РОДЕ НАШ КРАСНИЙ”

Того розкішного зимового дня в актовому залі Національної бібліотеки ім. В. Вернадського яблуку ніде було впасти – сиділи літні люди і підлітки, пенсіонери і журналісти, зрештою, всі ті, кому дорога Україна. А зібрав їх на зустріч наш земляк, народний артист України, лауреат Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка, відомий кобзар-лірник Василь Нечеп.

Його ім'я широко відоме не лише в Україні, а й у найдаальших кутках планети, де в різні часи оселилися наші земляки. Маючи соковитий, добре поставлений голос, він бездоганно виконує найскладніші музичні твори. Його справедливо можна назвати людиною-оркестром, душа якої належить як усій Україні, так і окремішню найріднішому Сіверському краю.

Того дня вся наша держава пошанувала Василів. Хто батька, хто сина, хто побратима. А Василь Григорович віддав шану видатному поетові-мученику, Герою України Василю Стусу. Це було на початку тривалого концерту, у якому яскраві народні мелодії, пісні на вірші Миколи Негида та інших поетів були рясно пересипані дотепними жартами та екскурсами в історію древнього кобзарського мистецтва. Зрештою, це була своєрідна просвітницька програма, справжній пеан нашому українському роду. Чи не через це зал тривалий час не відпускав Василя Нечепу зі сцени.

Доречним буде згадати, що у творчій зустрічі активну участь взяли члени Носівського осередку нашого земляцтва і серед них Петро Медвідь та Віктор Черненко, який за дорученням друзів мовив зі сцени таке:

– Сьогодні ми присутні на високомистецькому вечорі, який міг би стати окрасою будь-якого престижного залу. Сьогодні ми гордимось славетним земляком, який народився і ставав на крило у нашому куточку Чернігівщини. Ми, його земляки, щиро вдячні всім прихильникам неповторного таланту справді народного артиста, які зібралися у цьому залі.

Як признався сам Василь Нечеп, цей концерт у нього майже сотий і присвячений 200-річчю від дня народження нашого пророка Тараса Шевченка.

Наш кор.
Фото Віктора ЧЕРНЕНКА

Нині, коли у вирі часу люди за буденними турботами та в гонитві за матеріальними благами іноді забувають про духовні цінності, про те, що ніщо так не зігріває душу людини як спілкування з друзями, одностудцями, спілкування поєднане із звучанням живої музики, гарної української пісні – це просто щаслива мить! Мить натхнення, мить, яка надовго заряджає людину позитивом, бадьорістю, енергією добра.

Не хлібом єдиним...

Саме заради такої миті земляки Щорського та Менського осередків зустрілися в Українському Домі на концерті Національного академічного оркестру народних інструментів за запрошенням диригента цього оркестру, нашого земляка, вихідця з Щорського району Івана Коріня. Яке ж задоволення ми отримали від почутих мелодій! Сольні виступи: сопілкар, скрипаль, цимбаліст, а музики-віртуози, граючи на косах, видавали такий ритм, під який ноги самі

ішли в танок! У кінці виступу оркестру керівник Щорського осередку Лариса Моцар піднесла квіти молодому талановитому диригенту, своєму земляку, і подякувала йому від імені усіх присутніх за надану мить зустрічі з прекрасним. Після закінчення концерту йшли засніженим Хрещатиком радісні і щасливі, обговорюючи почуте і побачене. Чудовий зимовий вечір надихнув земляків відвідати Всеукраїнську Різдвяну виставку в Будинку художника. І яке здивування чекало на нас там! Переглядаючи картини українських художників в одному із залів виставки, на одному із полотен ми впізнали нашого земляка, поета, етнологі, керівника Менського осередку Чернігівського земляцтва Миколи Ткача! Автор картини художник з Чернігова І. Шкурко. Око милували портрети, натюрморти і пейзажі, присвячені новорічним українським традиціям та святкуванню Різдва Христового!

Валентина ТЕРЕЩЕНКО
Фото Наталії ФЕДОРЕНКО

Одного разу в холодну передноворічну ніч лежав я на своєму солдатському ліжку в рідній казармі військово-навчального центру "Десна", відомого не лише на весь Радянський Союз, а й, мабуть, на весь доколишній світ. Бо то була така кузня кадрів, позаздрити якій могли б військовики геть усіх мілітаристських держав планети.

Привізники лякали один одного "Десною", а юні безбожники-комсомольці по тайки молилися, аби не потрапити у ту школу лихослів'я і марнотратства власного здоров'я. Бо ганяли там нещасних курсантів, що кіз Сидорових. Коли через півроку вони прибували у стройові частини, то діяли за принципом однієї тітки каптенармуса, старшини надстрокової служби: "Свого часу мене свекруха так відмуштрувала, що тепер мушу свій багатий досвід не-вістці передати".

Проте сьогодні, напередодні Нового року, старшина милостиво дозволив нам перепочити. Опівночі під бій московських курантів батьки-командири мали нас вітати. Далі за розпорядком смачна Новорічна вечеря, маленький концерт і відбій.

То ж ми, вже зарані умиротворені майбутніми благами, лежали в ліжках і крутили ручки своїх транзисторів. Аж раптом якась станція оголосила конкурс на міні-гумореску, яка мала б починатися словами: "Одного разу в холодну передноворічну ніч..." і закінчувалася "Ох і гарячий видався деньок". А наш старшина з тих, що де не посій, там і виродить, тут як тут: "Ну, що, "писак", може, втнеш щось путне, а то пишеш чорт зна що?"

Він останнім часом добряче в'ївся в мене. Справа в тому, що я видрукував в оточеній газеті репортаж про один день навчання в нашому центрі. Там його трохи підправили, а разом і переплутали прізвище старшини, яке і так було далеким від милозвучності. А вийшло зовсім непристойним. Звісно, то була не моя вина, та хіба старшині це доведеш. Ось тепер він і шпинив мене де тільки міг і як тільки міг діставав. Але тут мій друг ефрейтор Генералов підморгнув мені: "А що, старий, спробуй, у тебе і досвід є – минулого року "Віник" редагував".

Я випросив у ротного писаря стос паперу, мистився у найвіддаленішому кутку казарми і жваво вивів першу фразу майбутнього шедевра гумору: "Одного разу в холодну передноворічну ніч" ...

Перший рядок був сталий. Не в приклад Олешині "Заздрості", яку автор міняв триста разів. А тут все зрозуміло. В одну з якихось холодних передноворічних ночей з кимось трапився дуже кумедний випадок. Такий кумедний, та-

кий іскрометний, такий гуморний, що аж усі за животи беруться, коли його читають.

Я перебрав у пам'яті тисячу і ще кілька канадців випадків, які траплялися зі мною, з моїми знайомими і знайомими моїх знайомих, як у зимову, так і у інші пори року. Проте, якоїсь гумористичної цікавинки не знайшов.

Після кількох годин напруженого пошуку у закапелках моєї пам'яті таки з'явився кумедний випадок, що трапився з моїм дідусем у часи його парубкування.

Та лише зібрався це записати, як старшина вилаштував роту і згідно розпорядку дня повів нас до клубу дивитися в стоперший раз кінофільм "Чапаєв". Ми кожного разу залюбки дивилися цей шедевр братів Васильєвих, бо добре знали,

Глібова у нові ворота?" Мабуть, то була історична краплина, що переповнила чашу мого натхнення. Спересердя я плюнув і пішов у теплу сторожку обмірковувати розв'язку.

Щоб не вивітрилися з голови найбільш вдалі повороти, слова і речення, вирішив їх записати. Дістав із чобота шматок вугілля і на ще не зовсім брудній грубці вивів: "Одного разу в холодну передноворічну ніч..."

Не знаю, вкотре я вже виводив цю фразу, коли почув над собою голос старшини: – Так ось де ти! Фігури, значить, малюєш?

Здивовано підвів голову і трохи вище своєї писанини побачив зображення Венери Мілоської та ще двох дядьків, що, мабуть, згідно задумові невідомого художника, мали відображати Аполлона з Ге-

раклом або ще якихось античних героїв.

За самовільне зникнення з господарських робіт, за сороміцькі малюнки і навмисне псування державного майна старшина повів мене на гауптвахту. А я все шепотів за його спиною. "Одного разу в холодну передноворічну ніч..." Не знаю, про що думав старшина, коли замість знайомого приміщення гауптвахти ми завернули на добряче утрямбовану стежку, що вела до санчастини. Він відвів мене до якогось кабінету, наказав сидіти спокійно і нікуди не відлучатися. Та я б нікуди і не пішов, бо переді мною на столі лежав стос білого паперу.

Коли старшина повернувся, гумореска була майже готова. Я її завершував, коли лікар, який прийшов із старшиною, почав задавати мені дурні запитання: відносно погоди, мого віку, як я вчився в школі, чим хворів я і родичі. Запропонував розв'язати задачку на рівні другого класу. Я відповідав неухважно, думаючи про своє. Коли ж він велів мені із слів "літо", "сонце", "море" скласти речення, я машинально відповів: "Одного разу в холодну передноворічну ніч..."

Лікар і старшина багатозначно переглянулися, про щось пошепотіли і погукали до кабінету дебелистого дядька в куценному зеленому халаті. Той мовчки заглянув мені в очі, відтягуючи повіки, постукав молоточком по колінах, чимось холодним полоскотав живіт і спину, а після цих маніпуляцій зміряв мене поглядом, яким свого часу товариш Ленін дивився на буржуазію, і кризь зуби цвікнув: "Цимулянт!"

Вже ввечері, влаштовуючись на твердих дубових нарах, підмощуючи під себе шинелю і одночасно вкриваючись нею перед тим, як Морфей взяв мене в свої обійми, я тихо і сумно прошепотів: "Ох і гарячий видався деньок".

Валентин АВДЕЄНКО

що "дембелю" не буде, аж поки не з'їсиш 570 грудочок цукру, 7 метрів оселедця, півтонни капусти і не вип'єш 733 чашки чаю і 150 разів подивившись фільм "Чапаєв". Я дивився кіно мого дитинства, а гумористичні сюжети, наче бджоли у вулику, роїлися у моїй голові. Коли ж раптом і, як завжди недоречно, старшина зупинив "фільму", вімкнув світло і повідомив найнеприємніші вісті: прибуло 2 вагони вугілля і нашої роті випало щастя якомога швидше звільнити їх від чорного золота. Ні, не везе мені в житті. На день народження оголошують тривоги, в наряд, як правило, призначають, коли приїздить шефи з швейної фабрики.

Ось так і цього разу. Орудуючи лопатою, я ні на мент не забував про творчість і вже впевнено крокував східцями побудови оповіді. Перестрибнув зав'язку, минув фабулу, пройшовся по кульмінації і зупинився перепочити перед штурмом гумористичної розв'язки. Аж тут мій друг, ефрейтор Генералов, блимнувши в мій бік білками очей, так чудово виділеними на чорному від вугільного пилу обличчі, спитав: "Ти чо-го це втупився в купу вугілля, мов герой

Ім'я Володимира Сенцовського добре відоме на Чернігівщині. Нещодавно розміняв шостий десяток років. Народжений у селі Носелівка Борзнянського району. Після школи закінчив Ніжинський педінститут імені М. В. Гоголя. Викладав рідне слово в сільській школі, працював у редакціях районних газет Корюківки, Прилук, Носівки та Сосниці. Тривалий час редагував райгазету "Вісті Борзнянщини". З шкільних років пише вірші та прозу і встиг видати майже двадцять цікавих збірок, присвячених здебільшого селу та його людям. І назва ювілейної книжки "Глибинка, повита туманом", із якої взяте оповідання, теж більшою мірою відповідає тематиці письменника, члена Національних спілок письменників та журналістів.

Терміново потрібні були гроші, і фуражир Гнишка Ласун продав корову. Хотів продати комусь із сільчан, але таких не знайшлося: дерев'я вже сріблились інеем.

А селом саме шастали зальотні скупники худоби. Сторгувалися швидко, і вранці рябу годувальницю повантажили в бортову машину. Розхвилюваний господар хотів укинути в кузов навильник запахуючого лугового сіна, але скупники-хлопці, дебели й бідові, делікатно втішили:

– Все буде о'кей, дядьку. Їй випала дорога недалека.

І справді, коли він під вечір поїхав саними по соломі, то в полі, неподалік від скирти, на втопаному снігу побачив обрізані коров'ячі ноги й тельбухи.

На другий день з кошиком в руці він стояв у центрі села, коло клубу, де зупиняється маршрутка.

– До Гальки зібрався? – перепитала Сергієва Марина, з чоловіком якої дядько доставляв на ферму корми; вона несла вранішнє молоко в молочарню. – Пегедай, щоб швидше поправлялась, бо голова не знайде підмінної доярки.

– Спасибі, пегедам, – відказав Гнишка. Ще хлоп'ям, коли його питали, як звати, він весело відповідав під регіт парубчаків "Гнишка", бо завжди ковтав рипучу літеру. – Передам, якщо вид'яється.

– А коли їй робитимуть операцію?

– Як г'юші пгивезу.

У лікарні він накинув на широкі, мов граблі, плечі білий халат (раніше на фермі йому видавали чорний) і ввійшов до палати.

Його Галька – добра й лагідна тіточка, від якої сусіди жодного разу не почули лайливого слова, навіть коли їхні гуси толочили чужу грядку – лежала біля батареї під вікном.

Дядько зняв шапку, привітався, сів на підставлену табуретку, а шапку поклав зверху на кошик.

– Ну, як ти? Що кажуть доктога?

– Післязавтра кладуть на стіл. Вже поробили всі аналізи, – відповіла тихо.

Вона спробувала всміхнутися, взяла його руку в свою; рука в неї була гаряча й суха, а в

нього – холодна, з морозу зашкарубла рука.

– Змарнів... Ти хоч вариш що поїсти?

Дядько заморгав очима.

– За мене не переживай. Я дам собі г'яду. – Він був жилавий, з гостро випнутими вилицями.

– Щодня кашу з молоком їм. Ось гостинців тобі привіз. – Нахилився над кошиком. – Жаль, що тобі молока не можна...

– Мене на дієті тримають. Нащо ти стільки всього навіз?

– Нічо. Поділишся. Тут цукегки, апельсини, сік.

Гнишка звільнив кошик, знову поклав туди шапку.

– Мені б з догтогом погомоніти. Г'юші привіз.

Жінка знову поклатла свою долоню на його ледь тремтливую загрубілу руку.

– Він зараз прийде. А ти... мотоцикла продав?

– Пгодав лише двигун, – витер хустиною змокрого лоба. – За нього багато не дали. Мусив їти до голови.

– А він що? – жінка аж на лікті звелася.

Сусідка, котра сиділа спиною до них і подзвякувала ложечкою в склянці, почала прислухатися до розмови.

– Дав. Не згазу, але дав. Ти знаєш, скільки в мене невив'аної заплати? – Жінка кивнула. – Все обіцяють виплатити. – Гнишка поворушив бровами. – Дав після того, як я чуть не пегевегнув стола, за яким він сидів.

– Та неже? – майже пошепки зронила жінка.

Жінка, яка сиділа на сусідньому ліжку, перестала дзвеніти ложечкою. Дядько крикнув і сказав: – Зі мною таке буває. В крайньому випадку. А це саме той.

Увійшов лікар.

– Ви чоловік Ганни Ласун? – звернувся до дядька.

– Так.

– Ходімо зі мною в ординаторську.

...У маршрутці Гнишка Ласун всю дорогу дивився у вікно: студив нерви. За вікном пливли безкінечні сніги.

– Нічо, – втішав самого себе. – На корівчину ми ще назбигаємо. Мо'ї син щось підкине. Лиш би Галька вид'япалась. А мотоцикл... Я все'дно на ньому давно не їджу...

Саме той

Випадок

ЄДНІСТЬ політичної нації

*Я з етносу корінного,
а він тут як нацменшина,
але і в мене, і в нього
кінцева мета єдина –
створити таку державу,
де б кожен робив,
що зможе,
і мав невід'ємне право
на хліб і на слово Боже.*

*Усе – для блага людини,
у тому числі і ринок
(а представник нацменшини –
із ринку якраз і виник).
Та нині вже знає кожний:
у ринку нема зупину –
купуй, коли ти
спроможний,
і блага, й саму людину!..*

*Нацмен у ринкових сферах
сказав, що тепер ми рівні:
у нього – 500 мільйонів
у євро,
у мене – 500 у гривнях.
Відтак ми живем у парі,
при спільному знамені:
у нього в банках долляри,
а в мене – дірка в кишені.*

Гриць ГАЙОВИЙ

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор
Віктор ТКАЧЕНКО
Головний редактор
Леонід ГОРЛАЧ
Засновник: товариство
"Чернігівське земляцтво"
в м. Києві

Газета зареєстрована Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 06.XI.2001 р.
Реєстраційне свідоцтво: серія KB №5594
Передплатний індекс 37630

Адреса редакції:
02606, Київ, Броварський проспект, 15,
тел. 206-87-12
Електронна пошта:
otporig@ukr.net

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В. Ткаченко, В.І. Авдєєнко, Л.Н. Горlach (Коваленко), А.Л. Курданов, Т.А. Літошко, П.І. Медвідь, О.Ф. Орехович, Ю.А. Русанов, М.М. Ткач, В.В. Пушкар'юв, В.Є. Устименко, М.І. Халимоненко.

За достовірності фактів, точності імен та прізвищ, географічних та історичних реалій відповідають автори публікацій.

Передрук тільки з відома видання. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Літературний редактор **Ганна Скрипка**. Комп'ютерний набір **Ганна Скрипка**.

Верстка, дизайн **Оксана Кисленко**.

Надруковано та зверстано на замовлення товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві у КП "Редакція журналу "Дім, сад, город". Тираж 2000.